

Alkmadders

NUMMER 153 - JAARGANG 39 - MAART 2021
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

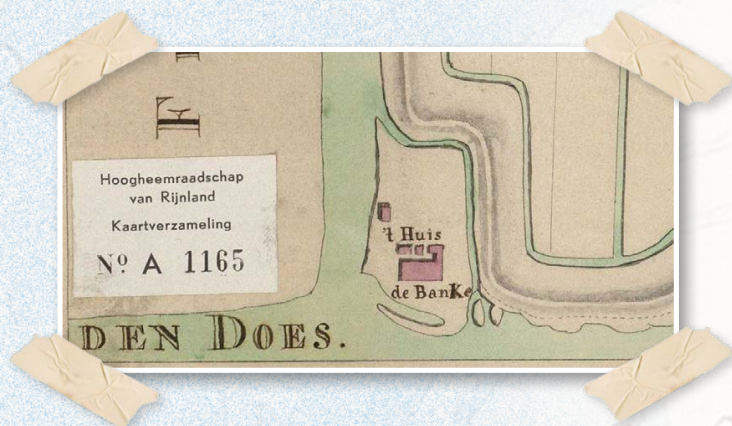
In dit nummer o.a.:

**Jan Willem Schuilenburg Roeloffs,
boer en burgemeester**

Een oud begrafenisregister vertelt

Het Quackenbosch aan de Oude Ade

Huis de Bancken in Rijpwetering

Alkmadders

39e jaargang, maart 2021, nummer 153
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Geert-Jan van Beek
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie:
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Donateursbestand en adreswijzigingen

Leon Hogenboom
06-531 93 655 of per e-mail:
hogenboomleon@gmail.com

Donateurschap

Nieuwe donateurs zijn van harte welkom.
U kunt zich aanmelden via onze website,
per e-mail via info@stichtingoudalkemade.nl
of telefonisch bij het secretariaat: 071-501 83 26.
De minimumdonatie bedraagt € 20,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 5,75 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren van het museum.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Secretariaat

Annelies van Wieringen (071-501 83 26)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

De Stichting Oud Alkemade heeft de culturele ANBI-status
en betaalt daarom geen schenk- of erfbelasting. Uw schen-
king komt dus geheel ten goede aan de activiteiten van de
Stichting Oud Alkemade.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Uitbreiding van de redactie	2
In Memoriam Theo Verhaar en Tom van der Meer	2
Eerste paal uitbreiding museum	3
Tentoonstellingen	3
Jan Willem Schuilenburg Roeloffs: boer en burgemeester	4
De verbrande voeten van Pastoor Saraber	7
Een oud begrafenisregister vertelt	8
Historische platen in de opruiming	11
Het Quackenbosch aan de Oude Ade	12
Huis de Bancken te Rijpwetering 1344-2021	16
Oproep: die andere Zoetemelk	19

Van het bestuur

Beste donateurs,

Er wordt weer hard gewerkt bij de Stichting Oud Alkemade, zowel
binnen als buiten ons museum en dat zal u opgevallen zijn.

De uitbreiding is in volle gang en we hopen op een vlotte afbouw van
onze depotruimte. Op pagina 3 van deze Alkmadders leest u meer
over het slaan van de eerste palen.

Zoals zovelen zitten ook wij wel een beetje met de coronaperikelen
in onze maag, maar wij moeten ons aan de afspraken houden die
deze situatie met zich meebrengt. Wanneer we met het museum weer
open mogen, is nu nog gissen maar houd u het in de gaten. Zodra het
weer mag, kunt u op ons rekenen. Dan zullen wij weer ons best doen
u te ontvangen.

Ook onze afspraken die gemaakt zijn met stichtingen en organisaties
vanwege ons 40-jarig jubileum gaan wij natuurlijk volledig nakomen,
al is het voor het 41- of 42-jarig bestaan van de stichting. Dat is ook
geweldig en het is nu eenmaal niet anders.

Lex van der Zwet, voorzitter

LET OP - LET OP - LET OP

Het is onzeker of het museum op
zondag al weer open is als u dit
nummer in de bus krijgt.

Dat geldt door de avondklok
voorlopig ook voor de
maandagavond.

Kijk voor de zekerheid even op de
website:

www.stichtingoudalkemade.nl

Beste lezer,

Als deze Alkmadders bij u in de bus valt, is de ijspret van februari waarschijnlijk alweer in het vergeetboek geraakt. Ik hoop dat u net zoals ik genoten hebt - voor zover mogelijk - van de gelegenheid om weer eens op de Wijde Aa en de Braassem te schaatsen. En te zien hoe hard de ijszeilers langs je heen schieten. Nu komt het voorjaar al voorzichtig in beeld, waar we ook wel weer behoefte aan hebben.

Ondanks de coronabeperkingen (of misschien wel dankzij!) zijn we er weer in geslaagd om een mooi nummer voor u samen te stellen. Uit bijna alle dorpen van de voormalige gemeente Alkemade is een verhaal geschreven. Zo kijkt u bijvoorbeeld straks anders aan tegen het mooie huis in Oude Wetering waar burgemeester Roeloffs destijds heeft gewoond.

Gastschrijver Gerard van der Meer is in zijn archief en een oud begraafboek gedoken en heeft een mooi artikel gemaakt over kindersterfte en hoe in vroeger tijden mensen vanuit Roelofarends-

veen begraven werden aan de andere kant van de Braassem. Hoe dat in de winter ging, als er ijs lag, vermeldt de historie niet maar waarschijnlijk kwamen er toen grote sleeën aan te pas.

Uit Oud Ade komt een verhaal over de oude boerderij Het Quackenbosch. Ook hier is een link met de schaatswereld door de familienaam Velzenboer die onder meer aan deze boerderij verbonden is.

En 'last but not least' gaan we naar Rijpwetering waar de laatste tijd het nodige te doen geweest is rond het Huis de Bancken waar Rijnland tot verdriet van de bewoners tientallen oude bomen heeft laten kappen die zo karakteristiek waren voor deze plek.

Wij wensen u veel leesplezier en houden ons graag aanbevolen voor uw reactie.

José van der Meer-van der Zwet, eindredacteur

Uitbreiding van de redactie

Mijn naam is Geert-Jan van Beek en ik woon samen met mijn vrouw Karen al bijna 47 jaar in Roelofarendsveen. We hebben twee kinderen en twee kleinkinderen.

Mijn interesse in geschiedenis bestaat al heel lang, want al op de lagere school (nu basisschool) vond ik het vak geschiedenis een van de meest leuke vakken. Dat kwam vooral door alle verhalen die daar verteld werden.

Mijn interesse kan ik nu uitleven bij de Stichting Oud Alkemade, waar ik onder meer artikelen voor de Alkmadders schrijf.

Wij zijn blij met de komst van Geert-Jan in de redactie en gaan uit van een fijne samenwerking!

Op dinsdag 15 december 2020 is onze medewerker **Theo Verhaar** plotseling overleden. Theo was vele jaren betrokken bij Oud Alkemade. Hij is onder meer jarenlang bezig geweest met het vergaren van namen bij de foto's die pastoor Verkleij van inwoners en gebeurtenissen in Oud Ade gemaakt heeft. Dat waren zoveel fotoboeken, dat hij daar een dagtaak aan had. Ook was Theo nauw betrokken bij het onderzoek naar de juiste software voor de computers in het museum. Daar heeft hij veel tijd en inspanning voor geleverd. Helaas kon hij dit grote karwei niet afmaken. Wij zijn Theo heel veel dank verschuldigd voor zijn inzet. Hij werd 69 jaar. Wij wensen zijn echtgenote Corrie, de kinderen en kleinkinderen veel sterkte met dit verlies.

Een paar dagen voor zijn 91e verjaardag overleed op 13 januari 2021 **Tom van der Meer**, een van de grondleggers van de Stichting Oud Alkemade. Hij was in 1975 een van de samenstellers van het eerste boekje Prentbriefkaarten vertellen over Roelofarendsveen. Een paar jaar later werd de stichting officieel opgericht en in januari 1981 werd Tom de secretaris. Hij was ook degene die de teksten van de eerste Alkmadders uittipte. In 1985 was hij een van de gesprekspartners met de gemeente om te komen tot de inrichting van het eerste onderkomen in de St. Jozefschool. In 1986 stopte Tom met zijn werkzaamheden voor de stichting. Onlangs heeft de voorzitter nog een heel fijn gesprek met hem gehad over de eerste jaren van de stichting waarvoor wij hem heel dankbaar zijn. Wij wensen zijn echtgenote Riet, de kinderen en kleinkinderen veel sterkte met dit verlies.

IN MEMORIAM

Bestuur en medewerkers

Eerste paal uitbreiding museum

Gerard van der Meer

Theo Meijer

Lex van der Zwet

Na de toezegging van de bouwvergunning voor de uitbreiding van het museum met een nieuw depot, is onder heel kleine belangstelling op 1 februari jl. de eerste paal geslagen door onze oud-voorzitter Gerard van der Meer. Voor de tweede paal was oud-bestuurslid/penningmeester Theo Meijer aan de beurt om zijn krachten te tonen voor onze mooie uitbreiding. De huidige voorzitter Lex van der Zwet mocht de derde

paal voor zijn rekening nemen. Zo waren we al snel een eind op weg met de fundering.

Door de moeilijke coronatijd konden we er helaas geen 'officiële' gebeurtenis van maken, maar we waren heel blij dat Gerard en Theo bereid waren de klus voor hun rekening te nemen. Deze mannen van het eerste uur zien werken aan de toekomst van Stichting Oud Alkemade, wat

wil je nog meer? We willen ze hierbij hartelijk bedanken voor hun medewerking.

De uitbreiding is nu in volle gang. We denken tegen de zomer klaar te zijn met de bouw zodat we al onze spullen voortaan in eigen opslag kunnen opbergen. We hopen er bij de oplevering wat meer spektakel van te maken.

Lex van der Zwet

Tentoonstellingen

De tentoonstelling over topsporters uit Alkemade wordt langzamerhand ontmanteld. De leegkomende plekken gaan we opvullen met objecten uit ons eigen depot. Daarnaast is – zodra het museum weer open is - de tentoonstelling over **Oorlog en 75 jaar bevrijding** nog te zien tot 1 juli a.s.

Nieuwe tentoonstelling 'Toen en nu'

In voorbereiding is een nieuwe tentoonstelling die vanaf 1 september van start gaat. Het is onze bedoeling om foto's en schilderijen van in het verleden gesloopte woningen en gebouwen te laten zien en die te vergelijken met wat er nu op die plek staat. Daarnaast worden oude gebruiksvorwerpen gecombineerd met

hun moderne evenknie.

Foto's van oude huizen en gebouwen heeft Oud Alkemade zelf veel in het archief en ook van voorwerpen is dat het geval. Maar wij beschikken nauwelijks over **schilderijen van oude panden**. Daarom

Dit schilderij van het Noordeinde in Roelofarendsveen, van Co de Bruijn, hangt in de bestuurskamer van Oud Alkemade.

vragen wij u om thuis eens rond te kijken of u eigenaar bent van zo'n schilderij. Zo ja, dan zouden wij het bijzonder op prijs stellen als u dit, voor de duur van de tentoonstelling, aan ons in bruikleen zou willen geven. Uiteraard is het ook mogelijk een dergelijk schilderij aan de stichting te schenken.

Wilt u een schilderij aan ons ter beschikking stellen?

Neem dan contact op met Sjaak Bouwmeester, telefoon 071-3315433 of e-mailadres sjaakbouwmeester@hotmail.com. U kunt dan met hem een afspraak maken wanneer u het wilt komen brengen.

Jan Willem Schuilenburg Roeloffs: boer en burgemeester

Alfred Bakker

In Alkadders 144 en 149 is aandacht besteed aan de eerste twee burgemeesters: Pieter van Veen en Jan Marius Blanken. Over Van Veen en Blanken was relatief weinig bekend. Het persoonlijke en bestuurlijke leven van de derde burgemeester, Jan Willem Schuilenburg Roeloffs, is in publicaties van zijn nazaat Agien de Rooij-Roeloffs en van Joop Kret wel uitgebreid beschreven. We gaan dus ons best doen om iets toe te voegen aan de kennis over het leven van burgemeester Roeloffs, die we in navolging van Agien 'JWS' zullen noemen.

De ouders van JWS

JWS is geboren op 8 april 1795 in Amsterdam. Negen dagen later werd hij hervormd gedoopt in de Westerkerk. De kerk staat vlak bij het woonhuis van zijn grootouders van moeders kant, die op de hoek van de Rozengracht en Prinsengracht woonden. Zijn eigen geboortehuis stond vermoedelijk ook aan de Prinsengracht "voor de Leliesluis".

Zijn ouders waren Jan Coenraad Roeloffs (1762-1829) en Aaltje Schuijlenborg (1764-1805). De familie Schuilenburg kwam uit De Graafschap (Gld.). Bij de ondertrouw in Amsterdam van JWS' grootouders Jan Willem Schuijlenborg en Gerretje Platenkamp stond vermeld dat ze respectievelijk "van Loghem en Laaren" kwamen. Lochem spreekt voor zich. Laren ligt ten noordoosten van Zutphen.

Vader Roeloffs had bij zijn huwelijk met Aaltje Schuilenborg in 1788 een f toe laten voegen aan zijn achternaam. Enig standsbewustzijn was hem niet vreemd. Dat blijkt ook uit de dubbele achternaam die hij gaf aan zijn zoon: Jan Willem Schuilenburg Roeloffs. Dochter Barendina, geboren in 1789, moest het slechts stellen met 'Roeloffs'. Over het beroep van Jan Coenraad Roeloffs is één vermelding bekend: 'apothecair'.

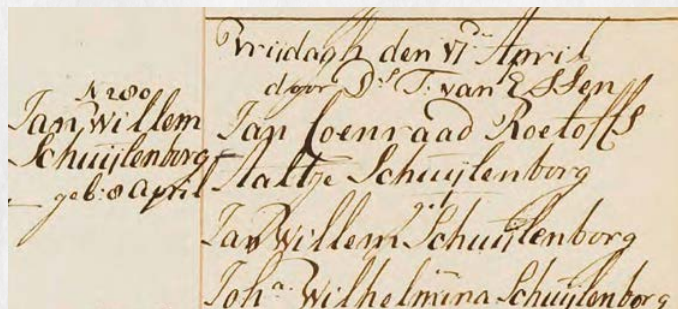
Aaltje overleed begin 1805, waarna Jan Coenraad Roeloffs de autoriteiten vroeg om met haar zus Gerretje te mogen trouwen. Het bestuur van de Bataafse Republiek gaf hem

die toestemming. Gerretje overleed na vier jaar in 1809. In april 1813 plaatste Jan Coenraad Roeloffs een overlijdensadvertentie: zijn jongste dochter Gerretje (uit het eerste huwelijk met Aaltje) was overleden, 21 jaar. Uit de advertentie blijkt dat hij achterbleef met twee kinderen, het waren Barendina en Jan Willem uit zijn eerste huwelijk. Jan Coenraad Roeloffs overleefde zijn beide echtgenotes ruimschoots.

In 1819, toen zijn zoon JWS trouwde, stond Jan Coenraad Roeloffs te boek als rentenier, woonachtig in Alphen aan den Rijn. In januari 1829 plaatste hij nog een advertentie over het overlijden van zijn zwager Schuilenburg in Laren "boven Zutphen". Hij overleed in november 1829 te Aarlanderveen.

Het herenhuis

De eerste vermeldingen van JWS in de archieven van Alkemade dateren uit 1818. Hij woonde toen in Leimuiden. Aan de Oude Wetering lagen van oudsher twee boerderijen die in trek waren bij de elite in de 18de eeuw. Halverwege die eeuw waren ze in het bezit van Pieter de la Court, telg uit een rijke Leidse textielfamilie. Dertig jaar later volgde Jan Bezuijen, een rijke veenman, hem op als eigenaar. Het bezit wisselde nog enkele keren van eigenaar. De executeurs van het testament van Arie Jong en Eel verkochten begin 1797 de "heerenhuizinge met deszels annex huismanswooning schuuren bargaen en erve" aan Coenraad Brandligt. Brandligt kwam uit Amsterdam, waar hij fortuin had gemaakt in de internationale scheepvaart. Vanwege de handelsbeperkingen in de Franse tijd had Brandligt zijn activiteiten verlegd naar de houthandel. Hij bezat bij Zoeterwoude een complex met twee zaagmolens. Brandligt overleed in 1817, waarop zijn weduwe Henriette Omeijer de "heerenhuizinge" met opstallen en het bijbehorende land verkocht aan JWS op 6 juli 1818. Hij betaalde f 7.700, - contant en de resterende f 8.000, - via een hypotheek. Hoe de 23-jarige aan het geld kwam, is nog onduidelijk. Een bijdrage van vader Jan Coenraad Roeloffs, rentenier te Alphen, is aannemelijk.

De doop van Jan Willem vond plaats op 17 april 1795 in de Westerkerk te Amsterdam.

Het herenhuys aan de Kerkstraat ca. 1980.

Het complex omvatte dus het statige pand, dat we nu kennen als het omstreeks 1774 gebouwde herenhuys op het perceel Kerkstraat 47. Daarachter lag de boerderij met op het erf schuren en hooibergen. Ten westen van de boerderij (door Brandligt 'De Liefde' genoemd) lag het bijbehorende land in de Googerpolder, dat een oppervlakte had van 34,5 morgen, ruim dertig hectare.

Vanuit het niets was JWS nu eigenaar geworden van het meest aanzienlijke huis in Alkemade en een belangrijke grondeigenaar. Vrijwel zijn hele verdere leven zou hij niet alleen bestuurder, maar ook bouwman (boer) en grondeigenaar genoemd worden.

JWS was na Arie Vellekamp de grootste grondbezitter in de Googerpolder. Hij bezat bijna 13% van de 247 hectare. Als grootgrondbezitter was het niet meer dan logisch dat JWS in het bestuur van die polder kwam, als heemraad. Ook de verhuring van het schutgeld in de sluis tussen de Kerkstraat en de Veerstraat viel onder zijn taken als polderbestuurder. Uiteindelijk, toen hij al lang burgemeester was, volgde in 1858 Roeloffs' verkiezing tot hoofdingeland van het Hoogheemraadschap van Rijnland, te weten van het Achtste district met als hoofdplaats Woubrugge.

Huwelijk en kinderen

JWS trouwde op 11 augustus 1819 met Anna Maria Hazeveld, geboren op 18 februari 1795 en dus twee maanden ouder. Zij was de oudste dochter van de remonstrantse predikant Izaak Hazeveld en Johanna van den Heuvel. Het is dus niet verwon-

derlijk dat hun huwelijk werd bevestigd in de remonstrantse kerk te Oude Wetering. De hervormd gedoopte JWS bewoog zich langzamerhand in remonstrantse richting, hetgeen later tot frictie leidde met zijn schoondochter. Izaak Hazeveld, geboren in Gorinchem, preekte in de vlak bij het herenhuys gelegen remonstrantse kerk. Hij overleed, 61 jaar oud, op 24 december 1818 in Alkemade, maar moet JWS nog gekend hebben. Het echtpaar Roeloffs-Hazeveld ging wonen in het herenhuys van de pas gekochte boerenwoning in Oude Wetering. Op 5 maart 1821 werd daar dochter Aaltje geboren, gevolgd door Izaak, Jan Coenraad, Johanna, Jan Willem, Jonathan en Anna Maria. Van hen bereikten er zes de volwassen leeftijd.

Pal ten noorden van het herenhuys woonde burgemeester Pieter van Veen. Verder naar het zuiden woonde Van Veens remonstrantse zoon Jacobus (Jacques), die sinds 1825 gemeentesecretaris was. Na het overlijden van Pieter van Veen nam eerste assessor (wethouder) Klaas van Bourgonje de honneurs waar tot de benoeming van J.M. Blanken in april 1828. Zo sloot Bourgonje op 22 november 1827 bijvoorbeeld het huwelijk van de lokale chirurgijn Pauli. JWS was één van de getuigen. Bourgonje bezat achter zijn huis bij de sluis ook flink wat grond in de Googerpolder. Beide grondeigenaren hadden dus een gezamenlijk gespreksonderwerp.

Raadslid

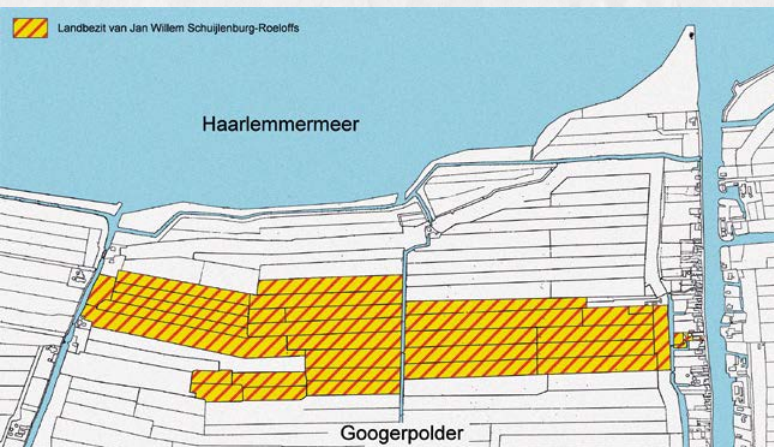
De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland kwamen op de dag voor Kerstmis 1827 bijeen. Op 2 januari 1828 zouden in de gemeenteraad plaatsen openvallen. Vanuit de gemeente Alkemade was een voordracht binnengekomen: "Jan Willem Schuiltenborgh Roeloffs, in plaats van Pieter van Greuningen, welke verlangd heeft niet weder benoemd te worden." Van Greuningens verlangen was begrijpelijk. Hij had al vier decennia lang bestuursfuncties vervuld, blijkt uit zijn overlijdensadvertentie in 1835.

Het benoemde raadslid JWS kreeg te maken met vijf collega's, waaronder zijn latere tegenstrever J.C. Vuisting. Assessoren waren Klaas van Bourgonje en Jan Straathof. Aan het hoofd kwam de op 28 april 1828 benoemde Jan Marius Blanken uit Brielle als burgemeester.

Tweede en eerste assessor

De 65-jarige Jan Straathof, ook een aanzienlijke grondbezitter in de Googerpolder en tweede assessor, overleed op 20 oktober 1831. Als zijn opvolger werd JWS aangesteld op 11 januari 1832. De eerste assessor, Klaas van Bourgonje overleed in augustus 1833, waarna JWS een plaatsje opschoof. Joannes Cornelis Vuisting, de chirurgijn of gemeentelijke geneesheer, nam zijn plaats in als tweede assessor op 24 september.

De bestuurlijke bliksemcarrière in drie jaar tijd wijst op de capaciteiten van JWS. Bij zijn benoeming tot burgemeester in 1846 kwam men daar ook rond voor uit.

Het landbezit in de Googerpolder, 1828.

Alkemade. c. a.	J. M. Blanken, Tz.	J. W. Schuilten- burg Roel- lofs, J. C. Vuisting.	J. van Amerongen, H. Los, P. Melman, H. Straat- hof, J. G. J. Riemers- ma. J. Castelijns.
--------------------	-----------------------	--	--

Uit het Jaarboekje 1835 van Zuid-Holland.

Benoeming tot burgemeester

Burgemeester J.M. Blanken overleed op 25 september 1845. De eigenaar van de heerlijkheid Alkemade, J.E. de Mey, suggereerde voor de opvolging twee kandidaten. Zij kwamen ter sprake in de raadsvergadering van 29 oktober. De raad had als gewenst profiel: rijpere leeftijd, administratief onderlegd en rechtschapen. Intussen had JWS ook een verzoek bij de koning ingediend om tot burgemeester te worden benoemd, gevolgd door een verzoek bij J.E. de Mey, die ook van J.C. Vuisting een sollicitatiebrief had ontvangen. De raad stuurde op 30 december 1845 een brief naar de koning, waarin JWS werd aanbevolen.

De voorkeur van de raad voor JWS werd kenbaar gemaakt in de vergadering van 9 maart 1846 en de benoeming volgde op 20 maart 1846.

In de overgangperiode was de tweede assessor J.C. Vuisting fungerend burgemeester geweest. Hij tekende zijn laatste acte als ambtenaar van de burgerlijke stand op 19 maart 1846.

Zwarte jaren 1845-1849

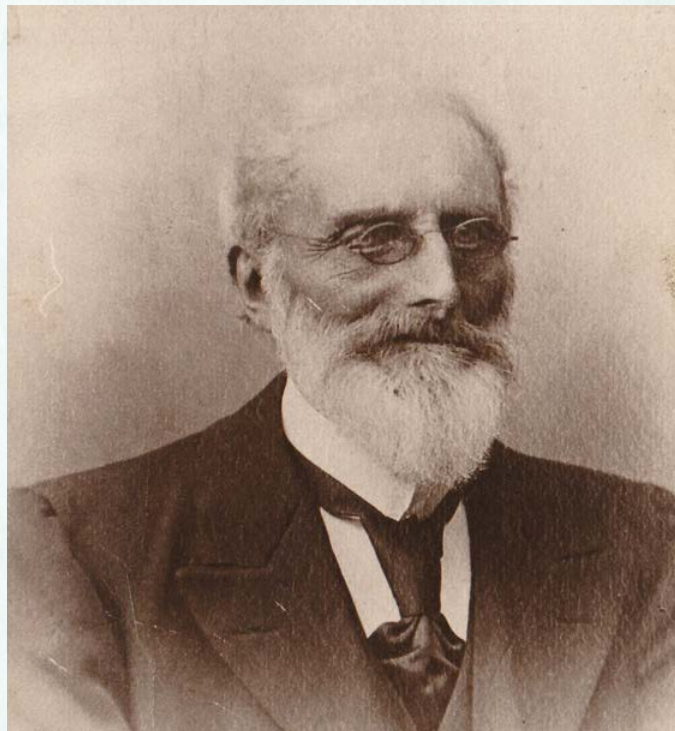
JWS trad aan in een periode die historici de 'zwarte jaren' noemen. Het begon met een aardappelziekte in 1845 die een groot deel van de oogst vernietigde. Daarna kwamen er strenge winters en in 1848-1849 heerste cholera. De epidemie trof ook Alkemade, waar tachtig van de ruim 3.000 inwoners overleden. Ook de jongste dochter van JWS, Anna Maria, overleed op 9 juni 1849, maar haar precieze doodsoorzaak is onbekend. Illustratief voor de malaise is het vertrek in 1848 van schoenmakerszoon Pieter Bongenaar (1821-1849). Hij is de eerst bekende emigrant vanuit de Veen naar Amerika.

Als gemeentesecretaris in deze periode fungeerde H.C. Hoof

J.W. Schuilburg Roeloffs. De oudste foto van een burgemeester van Alkemade.

BRON: JOOP KRET

JWS op latere leeftijd.

BRON: FAMILIEALBUM J.W. ROELOFFS.

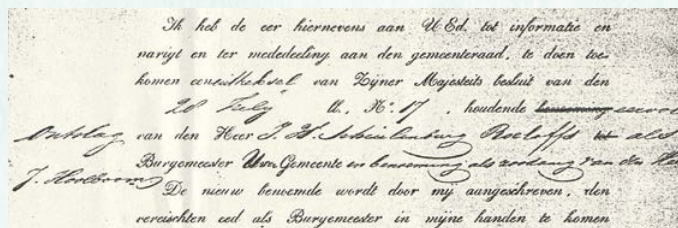
Hasselaar, de opvolger van de in juni 1845 overleden Jacobus van Veen. De gepromoveerde Hooft Hasselaar kwam goed van pas om het bestuur door de Grondwetsherziening van 1848 te loodsen. Hij bleef slechts vier jaar aan en vertrok op 18 januari 1850 om burgemeester van Westzaan te worden.

Grondwetsherziening en Gemeentewet

De benoemingen in het publieke bestuur waren allesbehalve democratisch in de eerste helft van de 19de eeuw. De koning benoemde en ontsloeg burgemeesters. De benoeming van assessor en raadsleden was in handen van provinciale commissies en Gedeputeerde Staten, na advies van het plaatselijk bestuur.

De Grondwetsherziening van 1848 bracht daar verandering in: de ingezetenen van een gemeente kozen voortaan hun raadsleden. Van algemeen kiesrecht was echter nog geen sprake. Alleen mannen ouder dan drieëntwintig en met een zekere belastingbijdrage mochten kiezen. Om een indruk te geven hoe dit voor Alkemade uitpakte: op een bevolking van 3.633 inwoners hadden er 199 stemrecht in 1859. Slechts 57 mannen maakten toen van dat recht gebruik.

De Gemeentewet 1851 bepaalde dat gemeenten met minder dan 25 kiezers moesten worden opgeheven. In Zuid-Holland verdwenen daardoor 26 van de 234 gemeenten. De Vrije en Lage Boekhorst met 51 inwoners was één van die op te heffen gemeenten. Het rechthoekige grondgebied was aan drie zijden omgeven door de gemeente Alkemade waarop de meeste inwoners georiënteerd waren. Samenvoeging lag dus voor de hand. Minister van Binnenlandse Zaken J.R. Thorbecke benoemde JWS tijdelijk tot burgemeester van de op te heffen gemeente Vrije en Lage Boekhorst, met Rijmert Los als secretaris. De samenvoeging kreeg op 22 juli 1855 een wettelijke grondslag.

GS verlenen JWS op 3 augustus 1867 eervol ontslag.

Laatste termijn

De laatste termijn van JWS als burgemeester startte in augustus 1861. Alkemade had toen 3.566 inwoners. J.C. Vuisting en D. van Klink Jz waren de wethouders, Rijmert Los was al sinds 1850 gemeentesecretaris.

Wethouder J.C. Vuisting overleed op 5 augustus 1863. Zijn zoon Joannes Adrianus, eveneens geneesheer en vroedmeester, kwam in de raad op 3 september 1863.

Vanaf eind 1865 trof een ziekte het vee: de veetyfus. Ook de koeien van JWS' zoon Jan Willem raakten besmet. In de regionale pers moesten de burgemeester en zijn secretaris melden dat "vier vaalbonte, twee vale witkoppen, twee zwarte witkoppen, en één blauwe witkop koe, in de leeftijd van vier tot acht jaar" afgemaakt moesten worden. De koeien dienden "na inkerving der huid, met bijvoeging van eene genoegzame hoeveelheid ongebuischte kalk, ter behoorlijke diepte" te worden begraven. In de maanden mei t/m augustus 1866 moest JWS veertig akten ondertekenen van inwoners die aan cholera waren overleden.

De ambtstermijn van JWS liep af op 15 augustus 1867. Hij diende zelf zijn ontslaanvraag in. Koning Willem III verleende hem eervol ontslag op 30 juli 1867. Gelijktijdig benoemde hij J. Hoolboom tot burgemeester.

Laatste jaren

Op 11 augustus 1869 vierden JWS en zijn vrouw het heuglijke feit dat ze vijftig jaar getrouwd waren. Een week later betuigden ze hun hartelijke dank "voor de menigvuldige blijken van belangstelling" die ze mochten ondervinden. Twee jaar, op 4 september 1871, later overleed de 76-jarige Anna Maria Schuilenburg Roeloffs-Hazeveld.

JWS moest in 1879 nog meemaken dat zijn zoon Jan Willem overleed, pas 47 jaar oud. "Ieder, die het hoorde of in de bladen las, dacht eerst dat niet de vader maar grootvader Roeloffs gestorven was".

JWS overleed op 7 maart 1882, bijna 87 jaar oud, met als beroep koopman. De aangifte geschiedde door zijn 48-jarige zoon Jonathan, bouwman, en Johannes Heenk, notaris, 50 jaar, wonende te Leimuiden.

50 jaar getrouwd, advertentie in de Oprechte Haarlemse Courant van 11 augustus 1869.

Bronnen:

- Kret, J.W. (1995), Het hart op de hoek. Een kijkje in de geschiedenis van het plaatselijk bestuur van de gemeente Alkemade en haar huisvesting.
 - Kuipers, G. en J. (2019), Onze Heerlijkheid Alckemede.
 - Rooij-Roeloffs, A. de (2012), Moeders verleden. Wonderlijke leidingen Gods met mijn moeder.
- Met dank aan Jan Kuipers, Joop Kret en Jan Willem Roeloffs.

De verbrande voeten van Pastoor Saraber

Het verhaal over de gebeurtenis op Kerkstraat 7 in Oude Wetering in Alkmadders van december 2020 leverde een leuke reactie op die wij u niet willen onthouden. Frans Lohman schreef ons vanuit Engeland: "Graag wil ik even terugkomen op nummer 151 en het artikel over Willem van der Velden, die op 2 maart vlak voor de bevrijding in de garage van Niek van Wieringen fataal gewond is geraakt. Omdat ik een dikke vriend was van Paul van Wieringen (die later kinderarts is geworden) heb ik als kind vaak gespeeld in de loods van aannemer Niek. De garage werd toen gebruikt o.a. als kolenhok. Die garage was gebouwd tegen de achterkant van het huis van verzetsstrijder Andries de Blaey (bijgenaamd 'Dries Lawaai'). Natuurlijk werden direct dokter Van der Bijl en pastoor Saraber geroepen. Hoe nu had de pastoor zijn verbrande voeten opgelopen? Welnu, in de keuken van de pastorie zat hij suikerbietenpulp te koken en is daarbij in slaap gevallen. Het kokende brouwsel vloeyde over en kwam op zijn voeten terecht. Hij zwoer bij een soort zalf, Peru Balsem geheten. Ik kan me nog herinneren dat zijn huishoudster Ploon Kortekaas bij mijn ouders is komen vragen of ze nog wat van die zalf konden krijgen."

Het interieur van de kerk H. Jacobus de Meerdere in 1941. De foto werd genomen ter gelegenheid van het 25-jarig priesterjubiläum van pastoor Saraber. De kerk is daarom zo rijk versierd. Saillant detail: een deel van het verduisteringspapier boven het altaar is weggehaald.

BRON: P.F.E. SARABER.

Een oud begrafenisregister vertelt

Gerard van der Meer

Lokale geschiedenis betekent: geschiedenis uit eigen stad, dorp of gemeente door middel van beeld (foto's), het geschreven woord of anderszins. Zelfs een bewaard gebleven begraafboek, gedateerd 1695-1704 met aantekeningen betreffende overleden bewoners uit het ambacht Alkemade, kan hieraan bijdragen.

Het 'Register van impost op het begraven' waarin de financiën keurig door secretaris Van Santen werden opgetekend, onder het toezien van mr. Reijnier Bongaerts, schout en baljuw van Alkemade, bevat meer geschiedenis dan men in eerste instantie zou vermoeden. Een boek om wat nader in te zien. Naast opmerkelijk veel meldingen van kindersterfte en drenkelingen, met name onder het schippersvolk, wordt er ook melding gemaakt van een bijzondere drenkeling. Op een winterdag, 22 februari 1697, verdrinkt de 'courier' van de 'ceurvorst van Beijeren' in Alkemade onder het ijs. De juiste locatie van het noodlot wordt niet vermeld. Mogelijk dat dit, omdat het gebied van Alkemade zich tot de drooglegging van het Haarlemmermeer uitstreekte tot en met het eiland Abbenes, het toenmalige Cager Meer moet zijn geweest. Het blijft gissen, evenals het doel waarheen deze afgezant op zijn glij-ijzers in opdracht van de keurvorst naar op weg was.

Terug naar het boek. Met minimale gegevens worden overleden personen ingeschreven, zoals *huijvrouw van...*, *vrouw van...*, *kint of kintgen van...*, enkel het hoofd van het gezin wordt bij naam genoemd. De kosten voor het begraven van het *lijck* ad 3-0-0 ofwel drie carolusgulden, indien men draagkrachtig genoeg is, zijn wel vermeld.

Adressering

Van Santen kon kort zijn met het adres van de overleden persoon, men stond nog ver weg van de hedendaagse adressering. Een registratie met vaste nummering van huizen werd voor het eerst in 1730 ingevoerd. Drie jaar later, in 1733, werd deze inventaris in een permanente boekhouding omgezet. De huizen van de vijftien buurtschappen kregen in 1809-1810 zonder onderverdeling ieder hun eigen nummer van 1 t/m 499, zoveel huizen zoveel nummers.

In 1846 is er onderscheid gemaakt in de nog bestaande wijken; elk dorp werd voorzien van een letter: A t/m F. A was voor Oude Wetering, B voor Roelofarendsveen, C voor Nieuwe Wetering, D voor Rijpwetering, E voor Oud Ade en F voor Kaageiland. In 1941 kwam binnen elk dorp een onderverdeling tot stand in straatnamen en huisnummers. Tussen 1811-1941 zijn de nummers zesmaal herzien.

Opvallend zijn de twee verschillende aanduidingen die in het register gehanteerd worden van de plaats waar men is overleden. Men was overleden 'in' of 'op' een buurtschap, onder andere 'inde' Roelofaertgensveen, 'inde' Cage, 'inde' Buijrt; of 'opde' Googh, 'opde' Rijpwetering, 'opde' Oudewateringen, 'opde' Nieuwewatering, 'opde' Niewesloot of 'opde' overige buurtschappen.

Cijfers en getallen

In het Register van impost (betalingen) op het begraven van overleden inwoners in de periode 1695-1704 staan niet minder dan 857 sterfgevallen opgetekend, waarvan het merendeel als *kint* of *cleijne kintgens*. Met gemiddeld 94 sterfgevallen groot en klein op jaarbasis, met een bevolkingsdichtheid van 3100 in die jaren, is het welzijn in het ambacht ver weg. Dit laatste bewijzen de tekorten in de administratie van betalingen van de kosten van het ter aarde bestellen nog eens duidelijk.

Betalen of Pro Deo

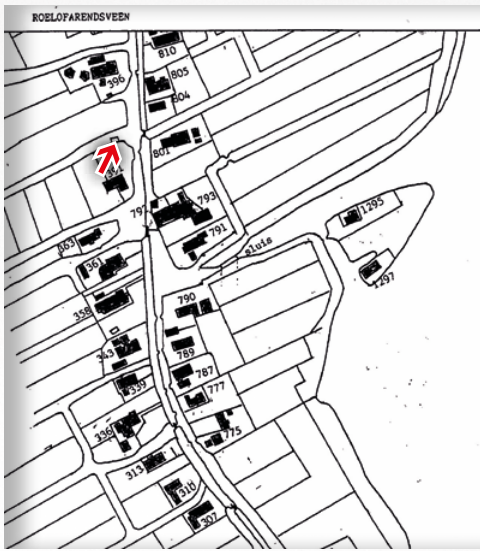
De kosten van een teraardebestelling staan vastgesteld op 3-0-0 carolusgulden, ofwel 3 gulden, 0 stuivers en 0 penningen. Een aanzienlijk bedrag in een tijd waarin het dagloon voor een bekwame vakman op 19 stuivers staat en veertig procent van de bevolking onvermogen en arm is.

Niet alleen het ambacht kampt met financiële problemen, als gevolg van de vele oorlogshandelingen zijn er grote financiële tekorten ontstaan in 's lands kas en is de schatkist van Holland en West-Friesland meer dan leeg. Om in de tekorten te voorzien, wordt door de overheid de belasting op vrijwel alle levensmiddelen en dagelijkse gebruiksgoederen verhoogd. Ook de impost op het gemaal voor het platteland van Holland en West-Friesland wordt met een derde verhoogd. Met deze laatste maatregel is er een pertinente beschrijving van alle *huishoudende familiën* noodzakelijk geworden, ook in Alkemade. Huishoudens worden genoteerd naar samenstelling van het aantal kinderen, dienstbodes, dienstknechten en eventuele andere inwonenden.

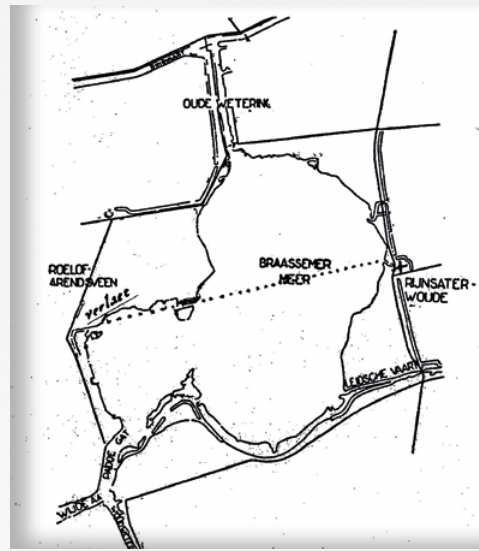
Ook de financiële positie van het hoofd van het gezin, het eigenlijke doel van deze samenstelling, staat genoteerd. De verkregen gegevens uit 1680 geven hiermee een overzicht hoe Alkemade verdeeld werd in vijf categorieën:

capitalisten	438
halve capitalisten	211
kleine capitalisten	1252
arbeiders en onvermogenen	985
armen	<u>212</u>
	3098

Deze gegevens moeten voor 'schout' en 'secretaris' een prima handvat zijn geweest om te zien of men bij overlijden in staat is om de kosten van drie gulden zelf te dragen dan wel in aanmerking komt voor een zogenaamde acte van Pro Deo voor het begraven het *lijck*.

Een detail uit het kadaster van 1830 waar het voormalige botenhuis (zie pijl) onder nummer 391 staat aangegeven.

De bijna wekelijkse vaarroute over het Braassemermeer. De stippelijjn geeft de vaarroute aan vanuit Roelofarendsveen richting de kerk van Rijsaterwoude.

Een uitvaart in dubbel opzicht

Gezien hoe omslachtig een teraardebestelling rond het jaar 1700 plaatsvond, zijn de kosten van drie gulden beslist niet te hoog gesteld. Hoe en naar welke begraafplaats het transport van overleden personen uit de buurtschappen Oude Wetering, Zevenhuizen, Ade en de Kaag plaatsvond is minder bekend, doch over het transport vanuit Roelofarendsveen des te meer.

Na de verwoesting eind 16^e eeuw van de Veense kapel - die rond 1400 gebouwd was op het huidige oude schoolplein van de Ignatiuschool, toegewijd aan 'Vinculorum S. Petri' = St. Petrus' Banden en behorende tot de parochie St. Johannes de Doper in Rijsaterwoude - werd het ter aarde bestellen van de overleden parochianen een probleem. Tot in de 19^e eeuw was men aangewezen op de 'moederkerk' in Rijsaterwoude, de huidige Domkerk in Rijsaterwoude, waar men naar gelang van financiële draagkracht binnen dan wel buiten het kerkgebouw werd begraven. In 1817 kwam het eerste r.k. kerkhof in Roelofarendsveen, in 1847 in Oud Ade en in 1858 in Rijpwetering. In 1828 werd in Oude Wetering een algemene begraafplaats in gebruik genomen.

Om de overledene te vervoeren naar zijn of haar laatste rustplaats wordt gebruik gemaakt van een als zodanig ingerichte 'rouwboot'. De boot met botenhuis had zijn vaste ligplaats - hoe kan het ook anders - ten noorden van het zogenaamde 'kapel-land', de locatie waar eerder de kapel van St. Pieter heeft gestaan.

Van het jaarlijkse aantal ingeschreven sterfgevallen (ca. 95) komen niet allen in aanmerking voor een enkele reis via het 'Veens verlaat' (sluis) richting Rijsaterwoude. Bewoners die hierop aangewezen waren moeten, met uitzondering van Oude Wetering, gezocht worden in Rijpwetering en de buurtschappen ten oosten daarvan. Een doelgroep groot genoeg voor ongeveer veertig uitvaarten op jaarbasis.

Kindersterfte

Opvallend is het grote aantal ingeschreven kinderen: van de 857 sterfgevallen die vermeld staan in dit register (1695-1704), zijn voor het merendeel 463 *kintgens* en *cleyne kintgens* vermeld.

Door onvermogen van de burger worden 550 sterfgevallen met een acte van Pro Deo ter aarde besteld, tegen 307 betalingen tegen het vastgestelde tarief van drie carolusgulden, of naar rato volgens een 'meervoudig recht' van 6 of meer gulden. De cijfers spreken voor zich, zowel die van het aantal sterfgevallen als die van onvermogens. Secretaris Van Santen boekte in genoemde jaren een tekort van 951-0-0 carolusgulden (951 gulden, 0 stuivers en 0 penningen). Alles bijeen een ware afspiegeling van het leven en welzijn in het Alkemade van toen.

Bronnen:

- Register (begrabboek) 1695-1704, bewerkt door Toos van Dijk-Spruit.
- Tussen Kaag en Braassem, A.G. van der Steur
- Huizen en huisnummers, A.J. Bisschop
- Archief Gerard van der Meer

Een fraaie prent van de Ignatiuschool met schoolplein aan de zgn. Veenwetering, de locatie van de St. Pieter-kapel van ca. 1400-1600. Rechts het water waar ruimte was voor het botenhuis vanwaar de 'rouwboot' vertrok naar Rijsaterwoude.

Bewaard gebleven grafzerken in de Domkerk van Rijnsaterwoude (Woudse Dom) herinneren ons tot op de dag van vandaag aan de tijd dat ter aarde bestellen voor beter gesitueerden binnen de kerk mogelijk was.

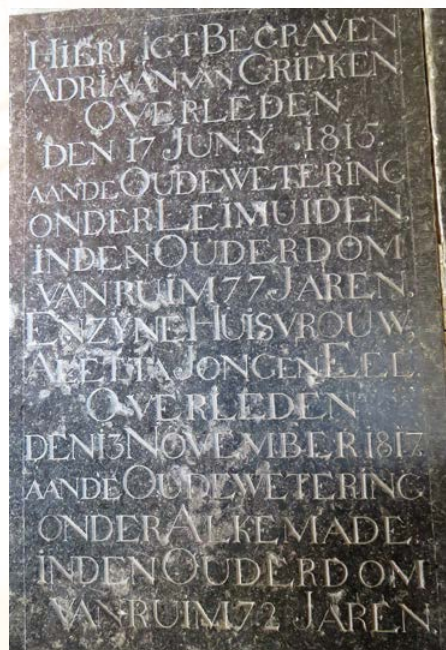
Hier leyt begraven Heyndrick Claeszoon Spruytwater uyt Roele vaertiensveen en hy is gestorven op den 18en October int jaer 1662

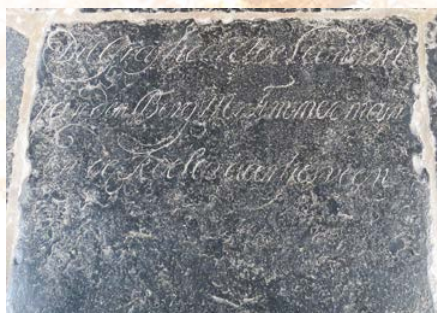
Dit Graf comt toe Philippus Van Abenes Ge reghsBode van Alkema de etc Actum (is gebeurd) Den 1 April 1690

Hier leijt begraven Harmen Jan soon van Maerhnisen schoolmeester van de onde Weringhe (=Oude Wetering)

Hier lict Begraven Adriaan van Grieken Overleden den 17 Juny 1815 aan de Oudewetering onder Leimuiden in den Ouderdom van ruim 77 Jaren En zyne Huisvrouw Aletta JongenEel Overleden Den 13 November 1817 Aan de Oude Wetering onder Alkemade inden Ouderdom van ruim 72 Jaren

Dit graf komt toe Leendert van den Berg Mr Timmerman in de Roelevaartjensveen

Hier Leyt begraven Jan Cornelisz. ~ sterf den 14 Mey 1650 hij wonende op de rijp-wetering

Historische platen in de opruiming

Geert-Jan van Beek

Van tijd tot tijd wordt bij Oud Alkemade het archief geschoond. We kijken dan welke stukken bewaard moeten worden en welke er weg kunnen. De laatste categorie verdwijnt meestal bij het oud papier. Maar bij de laatste schoonmaakronde kwam er een heel oude map tevoorschijn. Hij was behoorlijk aangetast door de tand des tijds, maar de inhoud bleek wel heel erg interessant te zijn. De map bevatte namelijk de zevende (en laatste) jaargang van het tijdschrift **De Bouwmeester** uit 1894/1895. De *Bouwmeester* was een architectuurtijdschrift dat bestaan heeft tussen 1885 en 1895. Het bevatte ontwerpen, schetsen en details van Nederlandsche bouwkunst uit die periode. Het tijdschrift werd indertijd uitgegeven door P. Gouda Quint in Arnhem.

Helaas is niet meer te achterhalen wie deze map aan Oud Alkemade heeft geschonken en op welk moment. Dit komt omdat in de eerste periode van het bestaan van de Stichting Oud Alkemade de schenkingen nog niet geregistreerd werden. Deze map is dus sinds die tijd in het bezit geweest van Oud Alkemade.

Maar wat moet je met zo'n tijdschrift? Bij een eerste beschouwing bleken er in de jaargang geen platen te zitten die betrekking hadden op het werkgebied van het voormalige Alkemade. Voor ons was het dus niet zinvol om hem te bewaren, maar we vonden wel dat hij geschiedkundige waarde had. We besloten om te onderzoeken of er belangstellenden waren, aan wie we de platen zouden kunnen schenken. We dachten daarbij vooral aan musea, organisaties en gemeentelijke archieven die nog een binding met de platen zouden kunnen hebben.

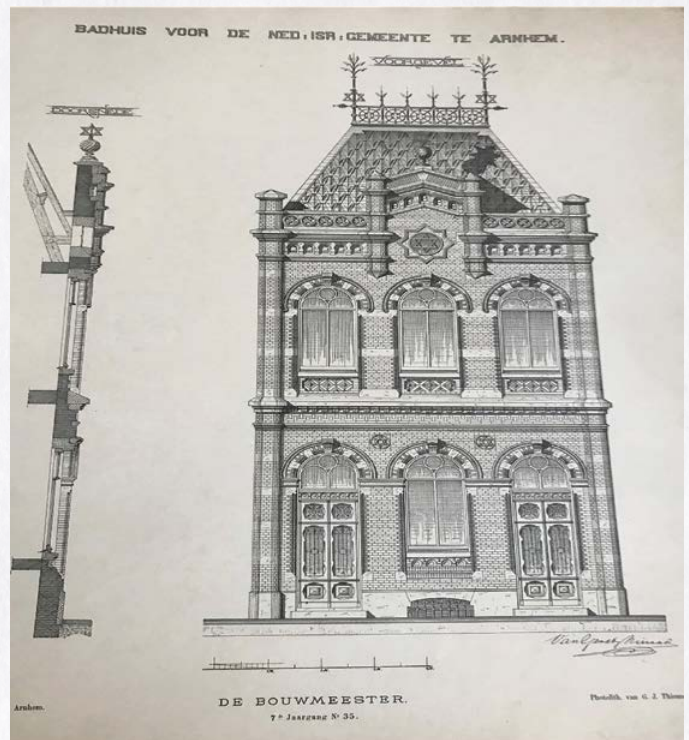
Zo maakten we een figuurlijke tocht door Nederland. We kwamen terecht in Katwijk, Sneek, Amsterdam, Den Haag, Schiedam, Breda, Dordrecht, Zaandam en Arnhem. We schreven stadsarchieven, musea, een gebruiker van een gebouw en een kerkelijke instelling aan. Een aantal van deze organisaties had wel belangstelling en reageerde enthousiast op ons aanbod. We hebben nu twaalf platen verzonden, maar 24 zitten nog in de map. We wachten nog op een aantal antwoorden op ons aanbod.

Er zullen wellicht nog wat platen over blijven. In de volgende Alkmadders zullen we een overzicht van het restant publiceren. U kunt zich dan melden als u interesse heeft in een of meerdere platen.

In ieder geval geeft het wel voldoening om ook eens een keer iets te kunnen geven in plaats van te ontvangen. En als u binnenkort aan de voorjaarsschoonmaak begint, denk dan aan ons museum en de voldoening die het geeft om iets aan Oud Alkemade te schenken.

Plaat van het badhuis van de Joodse Gemeente

In de negentiende eeuw groeide en bloeide de Joodse Gemeente in Arnhem. De stad werd daarom in 1881 aangewezen als plaats voor de Hoofdsynagoge van het Synagogaal Ressort en

Een afbeelding van een van de platen uit *De Bouwmeester*. Het betreft het voormalige badhuis van de Nederlands-Israëliësche Gemeente in Arnhem.

Opperrabbinat van Gelderland. In 1853 was al een prachtige synagoge gebouwd door stadsbouwmeester H.J. Heuvelink. Tijdens de Duitse bezetting bleef het gebouw aan de Pastoorstraat als door een wonder gespaard, maar van de gemeente was weinig meer over.

Naast de synagoge aan de Pastoorstraat en de Joodse school aan de Kippenmarkt kende de Joodse Gemeente Arnhem het rituele badhuis uit 1885 aan de Kerkstraat 24 van de architecten G.J. van Gendt en C.M.G. Nieraad. Het is gebouwd in Byzantijnse stijl met een davidster in de nok. Het heeft als badhuis gediend tot de Tweede Wereldoorlog en daarna is de bovenverdieping voor bewoning gebruikt. In 1971 is het verkocht en kort daarna afgebroken.

Bronnen:

- Archief Stichting Oud Alkemade
- Wikipedia.nl
- joodsmonumentarnhem.nl

Het Quackenbosch aan de Oude Ade

Theo van der Poel & Sjaak van der Geest

Dit jaar wordt na lang touwtrekken in Oud-Ade eindelijk begonnen met de bouw van 'Het Quackenbosch', een complex van vijftien wooneenheden voor ouderen. De naam van het complex is ontleend aan een boerderij die niet ver van de plek heeft gestaan waar nu gebouwd wordt. Het is voor ons een goed moment om de geschiedenis van het oorspronkelijke Quackenbosch onder het stof vandaan te halen. Maar er is nog een goede reden voor dit artikel: dit jaar is het tweehonderd jaar geleden dat de boerenwoning 'Het Quackenbosch' gebouwd werd.

De eerste auteur is een historicus die vooral geïnteresseerd is in wat er in het verre verleden is gebeurd. Zijn onderzoek speelt zich veelal af in handgeschreven en vaak moeilijk leesbare archiefstukken. De tweede auteur is een antropoloog die zijn onderzoek onder levende mensen doet en verhalen en herinneringen optekent. Samen hopen wij zo de geschiedenis van lang geleden tot de dag van vandaag te 'vangen'. Geschiedenis wordt vooral boeiend als de connectie met het heden gemaakt kan worden.

De boerderij is het vaste ankerpunt van ons verhaal en de bewoners zijn de 'voorbijgangers'. We laten zo zien hoe families komen en gaan. Er wordt getrouwd, gestorven, de boer gaat failliet, er is een conflict, er wordt geplunderd en door al die gebeurtenissen wisselen de bewoners van de boerderij voortdurend.

Wie nu langs boerderijen fietst, ziet soms een vermelding van wanneer en door wie de eerste steen is gelegd (vaak is dat in

de tweede helft van de 19^e eeuw), maar in de meeste gevallen stond er al een huis dat later vervangen is door het pand dat er nu staat. Dat geldt ook voor het Quackenbosch, een naam die waarschijnlijk nooit op de voorgevel heeft gestaan. Wel werden in de oude archieven de pachters, mits bewoner van een van de huizen, met 'Quackenbosch' aangeduid. Wij gebruiken daarom deze klassieke naam voor de boerderij (Zwarteweg 4) die wij hier beschrijven.

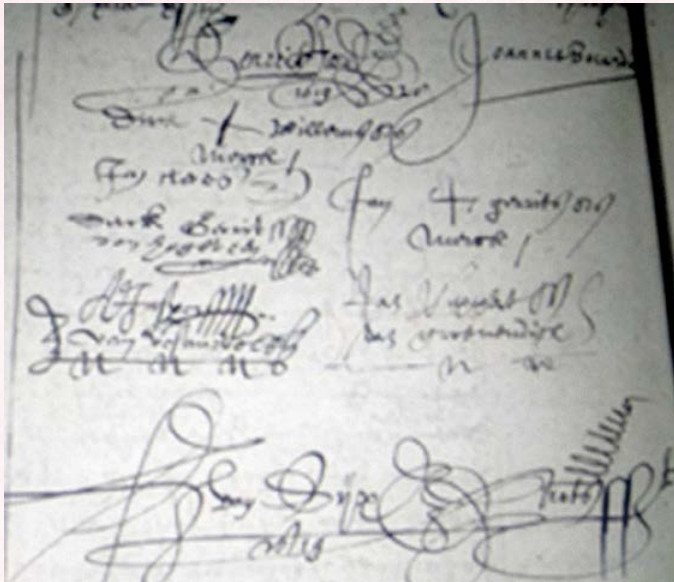
De naamgeving

Kwakken zijn reigerachtige vogels – nu bijna uitgestorven in ons land – die men nog kan aantreffen in een visrijke omgeving met veel bomen waarin zij hun nesten bouwen. Ongetwijfeld heeft er indertijd in de onmiddellijke omgeving van de boerderij een kwakkenbos gestaan. Wat er wel op de voorgevel staat is het jaartal 1821, het jaar waarin de toenmalige eigenaar Jacob van Egmond het oude pand van het Quackenbosch afbrak en een nieuwe woning met stal bouwde. Een jaar later overleed hij, 38 jaar oud, op 17 mei 1822.

De eerste vermelding van het Quackenbosch vinden we in een verkoopakte uit 1618 van een boerderij aan de Oude Ade met ruim 27 morgen land (ca. 23 hectare) voor 14.800 gulden. Het land werd opgesplitst in vijf ongelijke delen en verkocht aan vijf kopers: een dominee (Johannes Bocardus), een advocaat (Mr. Henrik Rosa) en drie boeren die al pachters waren (Dirck Willemsz Quackenbosch, Jan Claesz Quackenbosch en Jan Gerritsz Schuijn).

'Het Quackenbosch' anno 2021.

Handtekeningen in de verkoopakte van 1618.

Het is niet mogelijk in dit korte bestek uitvoerig in te gaan op de vele wisselingen van pachters en eigenaars door sterfte, huwelijk en financiële tegenslag. We houden het bij een opsomming van namen en jaartallen en wat toelichtingen. Het volledige verhaal is te vinden op de website van de Stichting Oud Alkemade.

Familie Quackenbosch

Jan Claesz Quackenbosch woonde op de woning die stond op de grond van Ds. Bocardus. Naast enige stukken land die zijn eigendom waren, pachtte hij een gedeelte van het land van Ds. Bocardus. Als hij rond 1628 overlijdt, hertrouwt zijn weduwe met Jan Jansz Duijcker. De tweede koper en pachter, Dirck Willemsz Quackenbosch, geboren in 1555 of 1556 is driemaal getrouwd geweest. Als hij overlijdt rond 1636 erft zijn weduwe behalve 1000 gulden, ook de helft van de nalatenschap. Zijn zoon Willem Dirckz, die hem opvolgt, en de weduwe van Jan Claesz kopen in 1646 5 morgen en 240 roeden van de erfgenamen van Mr Henrik Rosa voor een voor die tijd hoge prijs van 6.250 gulden. Daarmee kreeg het bedrijf een grootte die een paar eeuwen bleef staan.

Latere pachters

Na de periode Quackenbosch werd Oude Jan Leendertz van Veen de nieuwe – en enige – pachter van de woning met 16 morgen en 4 hont land. In een akte van 5 februari 1678 werd de pacht voor vijf jaar verlengd tot kerstmis 1682 voor 400 gulden per jaar. Onduidelijk is hoe lang Van Veen op het Quackenbosch geboerd heeft en wat er daarna gebeurde. In het gemeentearchief van Alkemade lezen we dat Gerrit Hendriksz Vinck, afkomstige uit Cleve bij de Duitse grens, in 1751 de nieuwe eigenaar is en land koopt van een van de erfgenamen van de dochter van eerdergenoemde Ds. Bocardus. Gerrit ging wonen aan de Oude Ade in het huis dat volgens het kohier genummerd was als huis nr. 399. Als zijn echtgenote overlijdt, hertrouwt Gerrit Vinck met Trijntje Dirksdr Meijster. Gerrit Vinck overleed in 1766. Een half jaar later trouwde Trijntje Meijster met Arij Jacobsz van der Geest. Trijntje overleed in 1776 waar-

na de 44-jarige Arij in 1777 hertrouwde met Marijtte Pietersdr Vromesteijn, dan 23 jaar oud. Arij van der Geest overleed in 1795 op 62-jarige leeftijd. Marijtte Vromesteijn, dan 42, hertrouwde in 1796 met de 25-jarige Willem Kortekaas, afkomstig uit Warmond. Als Marijtte Vromesteijn in 1808 overlijdt, wordt besloten om de woning te verkopen.

Na een vergeefse poging van Willem Kortekaas om de boerderij te kopen en een rechtszaak die hij verliest, wordt Jacob Cornelisz van Egmond voor 8.950 gulden de nieuwe eigenaar. Hij is ook degene die in 1821 de nieuwe woning met stal bouwt, maar een jaar daarna overlijdt. Vijf jaar later hertrouwt zijn weduwe, Antje Borst, met Jacobus Franzz Ponsa uit Hoogmade maar een jaar daarna overlijdt Antje, 43 jaar oud en zeven maanden nadat haar zoon Adrianus Ponsa was geboren. Jacobus Ponsa zoekt een oplossing door het bedrijf te verhuren aan Jan Straathof uit Rijpwetering. In 1854, 26 jaar later, vertrekt het gezin Straathof weer en neemt genoemde Adrianus Ponsa het bedrijf over. Hij was in 1852 in Noordwijk getrouwd met Anna Jobdr Duivenvoorde. De geschiedenis zou zich herhalen. Adrianus Ponsa overlijdt in 1859, nog geen 32 jaar oud. Anderhalf jaar later hertrouwt Anna Duivenvoorde (dan 32) op 8 november 1860 met Piet van der Voort (26), de zoon van Pieter van der Voort die een stukje verderop aan het einde van de Zwarteweg woonde. Piet van der Voort overleed in 1881, 47 jaar oud. Na zijn dood werd de boerderij per openbare verkoping verkocht aan Willem van Egmond.

In mei 1883 werd Willem van Egmond veehouder op de woning samen met zijn vrouw Annigje Heijkoop. Hij was geboortig van Koudekerk en zou zestien jaar op Oud-Ade blijven. Willem van Egmond was protestant, iets ongewoons in de katholieke enclave die Oud-Ade was. Toen hij in 1899 ging rentenieren op het Utrechtse Jaagpad langs de Oude Rijn, kwam Jan Kool, ook protestant, vanuit Reeuwijk als pachter op de boerderij. In 1937 werd hij opgevolgd door zijn zoon Kees Kool. Na de dood van eigenaar Jacob van Egmond werd de boerderij gekocht door diens oomzegger Henderik Voorsluijs, maar Kees Kool mocht als pachter aanblijven tot omstreeks 1951, toen de zoon van Voorsluijs, Jaap, op de boerderij kwam. Maar na één jaar verruilde hij het veebedrijf in Oud-Ade voor een teelboerderij in de Beemster in Noord-Holland, die ook eigendom van Henderik Voorsluijs was. Bernardus Velzeboer was daar de pachter.

Familie Velzeboer

Zo gebeurde het dat Bernardus (Ben) Velzeboer met zijn gezin als pachter vanuit de Beemster naar Oud-Ade kwam. Minder dan twee jaar na zijn komst overleed hij aan een hersentumor. De weduwe bleef achter met acht kinderen, waarvan de oudste, Piet, 13 jaar was. Zij besloot het bedrijf, 25 hectare groot, voor te zetten met haar kinderen en enige tijdelijke hulp van buiten.

In 1966 vertrok Piet (toen 25) naar Oostwoud, West-Friesland, om een loonbedrijf te beginnen. Zijn moeder (toen 44) ging mee met het hele gezin; het was de streek waar zij vandaan kwam. Alleen Simon (Siem), 23 jaar oud, bleef achter en werd de boer. Hij trouwde in datzelfde jaar met Toos Olsthoorn, een boerendochter uit de Haarlemmermeer. Ze kwam van een gemengd bedrijf en kon ook melken.

De boerderij gezien vanaf de Zwarteweg richting het dorp: de hooiberg, de koeienstal, en het woongedeelte dat met het gezicht naar de Oude Ade stond gericht omdat alle vervoer in 1821 over water ging (foto Pastoor Verkleij, ca. 1955).

In 1969 besloot Siem aan de andere kant van de Zwarteweg een nieuwe moderne boerderij te bouwen met een loopstal, wat het werk aanzienlijk zou verminderen. Hij had met het oog daarop de gebouwen van de oude boerderij gekocht, plus een hoek grond waarop het nieuwe bedrijf moest komen. Het oude pand werd voor 120.000 gulden doorverkocht aan de familie Waesbergen en werd op 1 januari 1970 opgeleverd. Ondertussen was aan de overkant de nieuwe boerderij verzezen. Het aantal melkkoeien groeide in de jaren daarna tot 97 en daalde weer tot ongeveer 61, toen de melkquotering in 1984 werd ingesteld waarbij alle boeren hun melkvee met 20% moesten verminderen. Rond 1978 kocht Siem het land dat bij de boerderij hoorde van de kinderen van Voorsluijs.

Het gezin van Siem en Toos telde ondertussen vier kinderen, alle vier schaatsfanaten, net als hun moeder. Vooral de twee dochters oogstten internationale successen bij het shorttracken dat toen in opkomst was. Maar geen van de vier had de ambitie om boer te worden. “Je bent geboren als boer of niet,” volgens Siem en hij begon voorbereidingen te treffen om te stoppen met het bedrijf in de boerderij die er nog geen dertig jaar stond. Rond 1993 stopte hij met melken. Alle koeien verhuisden naar een nieuw bedrijf bij Waalwijk in Noord-Brabant. Drie jaar lang handelde Siem in jongvee dat hij kocht en weer verkocht als ze vijf maanden drachtig waren. Toen dat steeds minder opleverde, liet hij koeien van andere boeren op zijn land weiden, sloot zich aan bij het natuurbeheer ter bescherming van weidevogels en liet andere boeren zijn land gebruiken om hun overtollig fosfaat (mest) kwijt te raken. Gras werd verkocht en rond 2000 ging hij delen van zijn melkquotum verhuren of verkopen.

Deze uitvoerige beschrijving schetst het proces dat sindsdien vele boeren hebben doorlopen toen ze besloten of zich genood-

zaakt zagen te stoppen en hun boerderij te veranderen in een – veelal luxe – woonboerderij, die zij verkochten of waarin ze zelf gingen wonen. Siem Velzeboer was de eerste boer in Oud Ade die deze stap zette. Vanaf 1970 was de monumentale boerderij de huisvesting van kapitaalkrachtige bewoners die van alles ondernamen om hun woning nog geriefelijker te maken en verder te verfraaien, met de aanleg van tuinen en diverse verbouwingen.

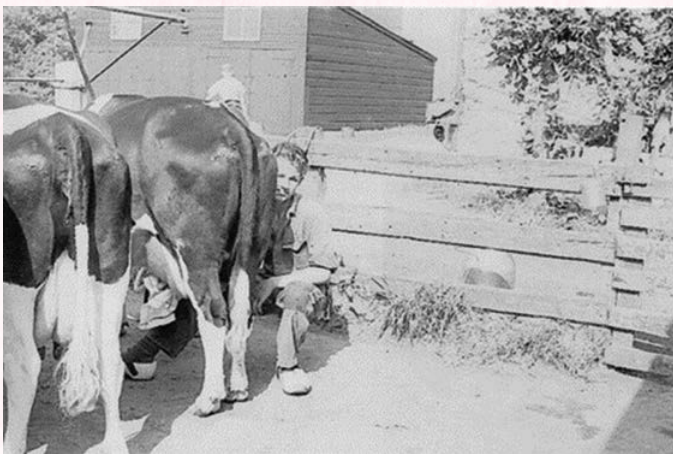
Het oude pand werd verkocht aan de familie Waesbergen en verfraaid tot een luxe woning inclusief een overdekt zwembad in de kleine koeienstal. Na tien jaar vertrokken de Waesbergens en kwamen andere bewoners. Het gezin van Pierre en Carlita Girardin bleef er twintig jaar wonen vóór zij naar Zwitserland vertrokken. Nu, sinds 2018, woont er de familie De Vries, die het pand klimaatneutraal probeert te maken. Dit jaar viert het ‘nieuwe’ Quackenbosch zijn 200^e verjaardag.

Einde van een tijdperk

Hier eindigt een lange reis door de tijd, van rond 1600 tot vandaag, 2021. Een bonte stoet van eigenaars en pachters trok voorbij voor wie het Quackenbosch respectievelijk een kapitalistische investering of een middel tot overleving was. De sterfte van zowel ouders als kinderen was hoog, wat leidde tot veelvuldige wisselingen van bewoners en gebruikers van de boerderij. Halverwege de twintigste eeuw waren diverse pachters in staat hun boerderij te kopen. Het genot van eigen bezit duurde echter niet lang. Eind twintigste eeuw trad een nieuw verschijnsel op: terwijl vroeger de meeste zonen van een boerenfamilie geïnteresseerd waren in de voortzetting van het bedrijf, kwam het nu steeds vaker voor dat geen van de kinderen boerenambities had. Het groeiend aantal regels ter bescherming van het milieu

of voortvloeiend uit de economische globalisering in diezelfde periode droeg sterk bij aan het afnemen van de interesse voor het boerenleven bij de nieuwe generatie. Bovendien had deze generatie veel meer andere aantrekkelijke beroepsmogelijkheden dan hun ouders. Boeren, die het eind van hun familiebedrijf zagen aankomen, stopten vaak vroegtijdig en verkochten hun boerderij aan welgestelde burgers die van de rust van het platteland en de schoonheid van oude panden wilden genieten. De betekenis van de term 'boerderij' verschoof in rap tempo van 'agrarisch bedrijf' naar 'riante woning in een rurale omgeving'.

Dit is een verkorte versie van een uitgebreider artikel in twee delen dat op de website van de Stichting Oud Alkemade te vinden is: www.stichtingoudalkemade.nl onder: Publicaties – Overige artikelen.

Siem Velzeboer, ongeveer 14 jaar, aan het (hand)melken
(FOTO PASTOOR VERKLEIJ).

Rijnlandse Geschiedenis

Stichting Historische Publicaties Holland-Rijnland

Stichting Oud Alkemade is lid van Rijnlandse Geschiedenis. Op de website www.rijnlandgeschiedenis.nl staan behalve nieuwtjes en aankondigingen van tentoonstellingen en evenementen ook interessante historische artikelen uit onze regio.

ADVERTORIAL

De Kaaswereld steunt Stichting Oud Alkemade

Boerenkaas maken is onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van onze streek.

De Kaaswereld, met een winkel op het Noordplein van Roelofarendsveen, heeft meer met de lokale geschiedenis dan men op het eerste gezicht zou vermoeden. We proberen het kort uit te leggen. In 2018 is De Kaaswereld uitgeroepen tot 'Beste Boerenkaasspecialist van Nederland'. Dat is niet zo gek, wij promoten al jaren met heel veel trots de boerenkaas in het algemeen en in het bijzonder de boerenkaas uit onze regio. Kaag en Braassem telt ruim twintig boerderijen waar nog steeds op ambachtelijke wijze kaas wordt gemaakt. In de meeste gevallen gaat deze traditie al vele generaties terug. Sinds 2017 staat het boerenkaas maken op de lijst van UNESCO immaterieel cultureel erfgoed.

Stichting Oud Alkemade houdt de geschiedenis van het ontstaan van onze polders, de boerderijen en het boerenkaas maken levend. Daarom dragen wij de stichting een warm hart toe.

Bij De Kaaswereld kunt u meedoen met het digitale spaarsysteem; 'Piggy'. Vorig jaar kon u, naast producten uit de winkel, sparen voor een donatie aan Stichting Droomdag. Dit jaar hebben wij gekozen voor donatie aan Stichting Oud Alkemade.

Het downloaden van de app is heel gemakkelijk: ga naar piggy.nl, download de app en registreer de app met uw e-mailadres. U krijgt een QR-code in beeld waarmee u kunt sparen.

Wij zien u graag in de Kaaswereld, waar u de lekkerste boerenkaas uit de regio gewoon mag proeven.

Huis de Bancken te Rijpwetering 1344-2021

Piet van der Plas

Het huis de Bancken aan de Veenderdijk in Rijpwetering heeft een rijke historie. Al in de veertiende eeuw stond er een huis op deze locatie. In de tweede helft van de zestiende eeuw kwam het huis in bezit van het geslacht Van Banchem en werd het huis naar deze eigenaars vernoemd. Met name mr. Jan van Banchem had grote plannen met de boerderij. Deze plannen werden echter door zijn overlijden in 1601 in de kiem gesmoord. Hierna kwam de boerderij in bezit van investeerders en werd het een gewone pachtboerderij. Sinds het begin van de twintigste eeuw is de boerderij in bezit van de familie Mooren, inmiddels de vijfde generatie. De naam de Bancken is echter behouden gebleven, zij het dat die door de eeuwen heen op verschillende wijzen werd geschreven.

Het huis de Bancken staat op een opvallende plaats aan de monding van de Rijpwetering in de Wijde Aa. Dit deel van de Grote Veendorpolder lag van oudsher in het ambacht Esselijkerwoude, na 1801 gemeente Woubrugge. In 1958 werd dit gebied bij de gemeente Alkemade gevoegd.

Het huis de Bancken wordt al aangegeven op twee kaarten uit 1570 en 1578 van respectievelijk Joost Jansz. Bilhamer en Johannes Lieftrinck.

De oudste vermelding van de Bancken waarin het huis expliciet als zodanig wordt aangeduid heb ik gevonden in een kerkgebod uit 1562. In dat jaar werd op de naamdag van Sint Jacobs Apostel (= Jacobus de Meerdere, 25 juli) in de parochiekerk van Hoogmade afgeroepen dat een zekere Jacob Cornelisz het voornemen had om op de landen die hij pachtte van *die van Bancken* en gelegen waren *omtrent het huis te Bancken* een paardenmolentje te plaatsen.

Het leenregister van de heren van Woude

Het huis de Bancken is echter veel ouder, ook al werd het toen nog niet zo genoemd. In de vroege en hoge middeleeuwen (circa 500-1250) gaf een grootgrondbezitter, bijvoorbeeld een graaf, ridder of ambachtsheer, land en huizen in leen aan vazallen in ruil voor trouw en militaire bijstand. In de late middeleeuwen (circa 1250-1500) veranderde dit systeem langzamerhand en kon een leengoed gewoon

Huis de Bancken anno 2021.

Detail van een kaart uit 1578 door Johannes Liefrinck. Naast de kerken van Leimuiden, Rijnsaterwoude, Jacobs woude, Roelofarendsveen en de Kaag worden het huis de Bancken (Bäken) aan de Rijkwetering en de boerderij het Boterhuis ('t Butterhuys) aan de Zijl aangegeven.

BRON: NOORD-HOLLANDS ARCHIEF NHA_560_2200.

worden doorverkocht. Wel moest voor de overdracht nog steeds toestemming worden gevraagd aan de leenheer en werd de transactie genoteerd in een register. Deze leenregisters zijn grotendeels bewaard ge-

bleven en zijn van groot belang voor onderzoek naar de middeleeuwen. De heren van Woude waren ambachtsheer van Esselikerwoude en Warmond en vanaf 1416 ook van Alkemade. Uit hun

leenregister blijkt dat Jacob van Woude op 30 december 1344 *zijn beste huis en hofstede in Esselikerwoude alsmede 1 morgen van de beplante weg* in leen geeft aan Jacob Nannenz. Deze Jacob Nannenz was via zijn grootvader Nannekin van Warmond waarschijnlijk verwant aan de leenheer en vervulde mogelijk het ambt van schout in Esselikerwoude. Een verordening in het archief van het Hoogheemraadschap van Rijnland over de breedte van de Rijkwetering bevestigt dat het huis van Jacob Nannenz gelegen was in Esselikerwoude aan het einde van de Rijkwetering, dus aan de Wijde Aa. In 1363 krijgt Jacob Coppijns een aangrenzend perceel land van twee morgen in leen. Ook dit perceel was gelegen aan de Wijde Aa. Dit leen gaat volgens het leenregister hierna over op Jan Alewijnsz en vervolgens op Alewijn Jansz. In 1497 wordt het aangrenzende huis en land van Jacob Nannenz met dit leen samengevoegd en gaat het gecombineerde leen over op Jacob Alewijnsz. Via Neeltje Jacobsdochter Alewijnsz gaat het leen in 1537 over op haar broer Cornelis Jacob Alewijnsz en vervolgens in 1542 op diens zoon Pieter Cornelisz. In 1553 koopt Quirijn Jansz van Banchem het huis van Pieter Cornelisz met nog diverse andere percelen land.

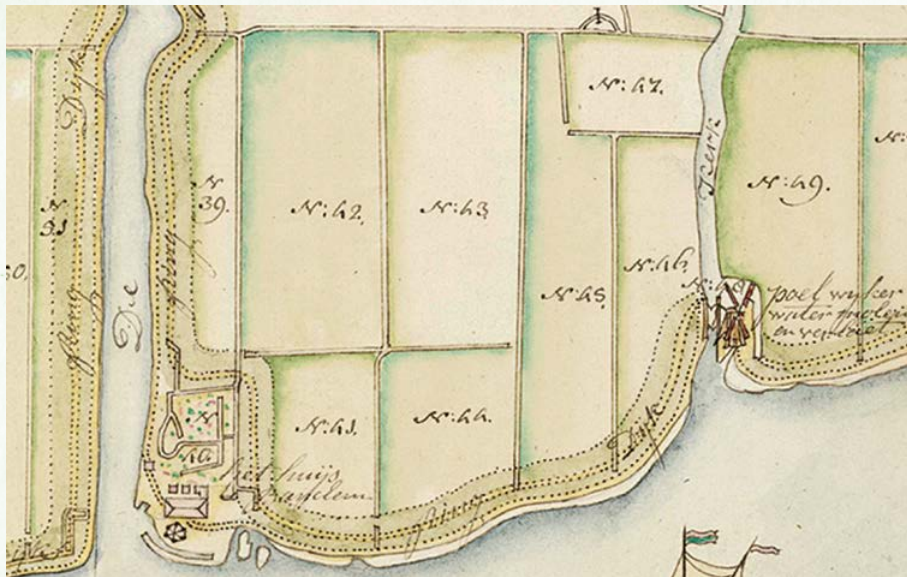
Mr. Jan van Banchem

Quirijn Jansz overlijdt echter vrij snel zodat de bezittingen in 1564 op zijn broer Jan Jansz van Banchem overgaan. Nog in datzelfde jaar gaan de lenen alweer over op diens zoon Jan van Banchem, advocaat bij het Hof van Holland. Mr. Jan van Banchem was gehuwd met jonkvrouw Adriana Jacobsdr, dochter van Jacob Jacobsz, schout van Katwijk. Jacob Jacobsz had van de heren van Wassenaar het recht gekregen om twee broedende zwanen te houden bij zijn huis in Valkenburg, in die tijd een belangrijk statussymbool. Na het overlijden van zijn schoonvader krijgt mr. Jan toestemming om de zwanen te laten overbrengen naar het huis de Bancken. Ook koopt mr. Jan in 1586 het recht op de visserij van de Kromme Does. Kennelijk had hij grote plannen met het huis de Bancken, waarschijnlijk om het huis als prestigieuze buitenplaats te gebruiken. Opmerkelijk is dat op een kaart van Simon van Merwen uit 1581 die gemaakt is in verband met de aanleg van een weg tussen Leiderdorp en de Rijkwetering,

Detail uit een kaart uit 1615 door Floris Balthasarsz en zijn zoon Balthasar Florisz van Berckenrode. De kaart laat zien dat de weg achter de Bancken langs liep. Het perceel tussen de weg en de Rijkwetering is ongeveer 1 morgen groot en komt daarom misschien grotendeels overeen met het oorspronkelijke leen van Jacob Nannenz uit 1344.

BRON: HH RIJNLAND A-4210.

Detail van een kaart door Jan Pietersz Dou uit 1631. In 1632 zou het gebied ingepolderd worden zodat de nieuwe kade al op de kaart is aangegeven. BRON: ERFGOED LEIDEN PV72203.

Detail uit een kaart van de voorgenomen vervening van de Veender en Frederikspolder onder Esselijkerwoude uit 1793 door Jacob de Sauvage en Klaas Vis. Op deze kaart wordt de Bancken voor het eerst in dwarsrichting getekend zodat er in de tussentijd kennelijk herbouw heeft plaats gevonden. BRON: HH RIJNLAND A-1161.

duis drie jaar na de kaart uit 1578, het huis de Bancken ontbreekt en dat er wordt vermeld wordt: *hier comt thuis te bancke te staen*. Misschien heeft mr. Jan in de tussentijd het oude huis af laten breken om een nieuw en groter huis te bouwen. Hierbij kan ook eventuele schade die het huis had opgelopen rond het beleg van Leiden (1573-1574) een rol hebben gespeeld.

Ook mr. Jan heeft niet lang profijt van de Bancken want hij overlijdt al in 1601. Het leenregister van Warmond vermeld niet wie er na zijn overlijden de Bancken heeft geërfd. Wel wordt in het leenregis-

ter van de heren van Wassenaar vermeld dat het recht op het houden van zwanen en het recht op de visserij van de Kromme Does overgaan op zijn dochter Jacoba

van Banchem. Het is daarmee aannemelijk dat zij ook de Bancken heeft geërfd.

Kennelijk had Jacoba geen behoefte aan een buitenverblijf op het platteland, want in 1618 komt de Bancken in bezit van de Dordrechtse predikant Johannes Bocardus. Deze dominee was een rijke grootgrondbezitter die in dezelfde periode meerdere boerderijen kocht, in Voorschoten bijvoorbeeld de boerderij Starrenburg. Hij zal de Bancken daarom waarschijnlijk alleen als investering hebben gekocht en niet zelf als buitenplaats hebben gebruikt. De grote plannen die mr Jan van Banchem met de Bancken had lijken daarmee in de kiem te zijn gesmoord.

Hierna blijft de Bancken een (pacht) boerderij. Met behulp van de morgenboeken van het Hoogheemraadschap van Rijnland kunnen we de reeks van eigenaren tot 1830 goed volgen. Na het overlijden van Johannes Bocardus in 1645 vererft het huis op zijn gelijknamige zoon Johannes Bocardus junior en vervolgens op diens weduwe Josina van Esch. In de morgenboeken wordt zij als Josina van Ravenstein vermeld vanwege haar tweede huwelijk met dominee Grijphonius van Ravensteijn, ook al een predikant uit Dordrecht. In de periode van 1704 tot en met 1728 wordt dominee Samuel Canin, predikant te Hendrik Ido Ambacht als eigenaar vermeld.

In 1730 wordt het huis verkocht aan Johannes Verhoog en is Jacobus Rijgensburgh de pachter. Omstreeks 1748 wordt het huis verkocht aan Pieter van Lelijvelt en wordt eerst Cors Zandvliet en daarna Albert van Borselen pachter. Vanaf 1784 tot 1790 is Paulus van Lelijvelt mede-eigenaar.

In 1790 gaat het eigendom van het huis over op Jacobus Langelaan en Johannes Broodbakker. In de oudste eigen-

Na de brand van 1902 is de boerderij herbouwd. Van recenter datum zijn de overstekken in de vorm van de klavertjes vier, die ook in 1902 waren aangebracht, en het bord met de authentieke naam van het huis: Huis te Bancke.

Woubrugge. Zaterdag namiddag is hier geheel in de asch gelegd de bekende hofstede „Het Huis de Banken” in den Veender Polder. De woning, berg, hooi, nagenoeg de gansche inboedel, schuur en een 6-tal varkens werden een prooi der vlammen. Twee arbeiderswoningen in de onmiddellijke nabijheid zijn nog blijven staan. 's Middags halfsón is de brand aangekomen, naar gebleken is door kinderen van bureu.

Alles ging gauw in zijn werk, door de droogte grepen de vlammen fel om zich heen, alles verdervende, wat maar in de omgeving was. De brandweer was spoedig aangerukt, doch vermocht weinig; bovendien was het terrein des onheils lastig te bereiken. Assurantie dekt de schade.

Leidsch Dagblad van 30 juni 1902.

domsakte van het in 1832 ingevoerde kadaster wordt Jacobus Langelaan nog steeds als eigenaar van de Bancken vermeld maar hij verkoopt het huis met de grond al snel aan Maria de Boer, weduwe van Benjamin Brouwer te Haarlem.

Maria de Boer verkoopt de Bancken omstreeks 1840 aan Anna Brouwer, huisvrouw van Cornelis Maas, korenmoleenaar te Haarlem. In 1864 wordt het huis verkocht aan Jan en Johannes Moerkerk, landbouwers te Woubrugge en die verkopen het in 1898 aan Marijtje Hooger-

voorst, weduwe van Petrus van Eeden te Noordwijk. In 1902 brandt de boerderij geheel af maar wordt met grotendeels vergelijkbare afmetingen herbouwd.

In 1914 wordt de Bancken verkocht aan Mattheus Johannes Mooren, landbouwer te Woubrugge. De Bancken is anno 2021 nog steeds in bezit van deze familie. Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft onlangs ruim 80 bomen op de Veenderdijk gekapt om aan de gestelde eisen voor de veiligheid van de dijk te voldoen. Dit tot grote teleurstelling van de familie Mooren.

Een satelietfoto van de situatie in 2020 toen alle bomen er nog stonden.

Bronnen:

- M. Fannee, tlant te Waremunde (Warmond 2014) 65-71, 205-206.
- M. Fannee, Heren van Warmond en Woude 985-1503 (Warmond 2017) 57-60.
- Hoogheemraadschap van Rijnland OAR 12 folio 13: Anno xiii c xxxiii upten meyen dach coirden die dijkgrave mitten hiemraden tot hoeren weder zeggen dat die Rijpwetering tende dat inden ambacht vanden Woude strecket tot heren Jacobs aen toe also wijt wesen sel aengaens als dat ander ende dat strect in amocht van Alkemade.
- Hoogheemraadschap van Rijnland A-1587, OAR 218 folio 174, OAR inv. 4045-4049d.
- J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Warmond 1316-1799 (leenregister Warmond, online op www.hogenda.nl), leen 142.
- C. Hoek, De leenkamer van de hof te Wassenaar 1226-1744 (leenregister Wassenaar) leen 317, 424.
- Leenregister Warmond leen 109, 118, 139, 228.
- G. van der Meer, Polders. De geschiedenis van de 18 polders in Alkemade (Roelofarendsveen 2019) p. 17-34.
- Noord-Hollands Archief.
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Oproep: die andere Zoetemelk

Jacques Heemskerck

Joop kennen de mensen van mijn leeftijd 'allemaal', maar wie was G.M. Zoetemelk? Zoals ik al aangaf in mijn verhaal in het vorige nummer van Alkmadders, vind ik deze man een van de belangrijkste geschiedschrijvers van Alkemade. Zonder de andere heren, Gerard van der Meer, vader en zoon Gerrit en Jan Kuipers, Theo van der Poel en A.G. van der Steur, ook maar iets tekort te willen doen.

Naast huisschilder was Zoetemelk actief als amateurhistoricus en stukjesschrijver. Hij heeft heel veel informatie verzameld, maar zijn manuscript is helaas nooit uitgegeven. Voor het onderzoek naar mijn eigen familiegeschiedenis heb ik hier wel gebruik van kunnen maken. Uit waardering voor al zijn werk raakte ik steeds meer geïnteresseerd in de mens achter de onderzoeker. Daarom ben ik naar hem op zoek gegaan, maar dat viel nog niet mee. Vandaar dat ik graag uw hulp inroep, met de belofte mijn bevindingen te zijner tijd met u te delen in de Alkmadders.

Voor zover ik heb kunnen nagaan is hij een zoon van Piet Zoetemelk, eertijds uitbater van herberg De Vergulde Vos, maar eigenlijk is er verder niet zo heel veel over hem terug te vinden. Ik heb daarom de volgende vragen: zijn er mensen, misschien familie, die hem nog hebben gekend; wat was het voor een man (het lijkt me een beetje een einzelgänger); was hij getrouwd; klopt het dat hij geen kinderen had; heeft hij zijn hele leven aan de Koppoellaan 11 gewoond en is hij ook al die tijd schilder geweest; had hij (andere) hobby's? Het gaat mij er echt om zijn levensverhaal te vertellen. Diverse weetjes heb ik al op internet kunnen vinden.

Overigens kom ik zelf niet uit Alkemade, dus als u informatie voor me heeft hoop ik dat u het mij vergeeft als ik een en ander misschien niet gelijk een plaats kan geven.

U kunt mij bereiken per e-mail: jacquesheemskerck@casema.nl, of per telefoon: 06-41337769. Ik hoor graag van u!